

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10—K pol leta . . . 5— " četrta leta . . . 2-50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " " dvakrat . . . 12 " " " " trikrat . . . 10 " za nadaljnja uvrčenja od peti-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Ustanovitev književnega društva za preprosti narod.

Nekoliko razmišljanja.

Predragi tovariš in urednik!

Ko sem čital v letošnji I. številki »Tovariša« poziv na slovensko javnost, naj se izrazi o ustanovitvi književnega društva za preprosti narod, sem bil uverjen, da bo izjav kar deževalo. Resnično sem bil v strahu, da bodo postajale kolone Tvojega lista preozke za debato, ki se razvije o tem vprašanju. Jaz, optimist! Pretekli so že meseci, a nihče se ne gane. Dovolj mi torej, da jaz priobčim svoje misli o vprašanju, ki ga smatram kot izredno važno in nujno.

Kar obstoji novi šolski zakon, je iztrebljeval slovenski učitelj analfabetizem med narodom. Danes zre lahko s ponosom na svoje delo. Le redko so še tisti posejani med narodom, ki ne umejo čitati in pisati. Za Čehi in Nemci smo Slovenci v tem pogledu prvi v monarhiji. Pripravili smo torej tla za razširjanje narodne misli potom tiskane besede, pripravili smo jih za razširjevanje idej, ki so vodile ustanovitelje novodobne šole, pripravili smo narodu predpogoje za duševni, kulturni, materialni, socialni in nacionalni napredek.

Oj, sveta slovenska tla bosanska! Koliko slovenskih Američanov in Prusov bi lahko preživljala tvoja deviška zemlja, a Slovenec je ne vidi, vidi jo pa grabežljivi Švab, brezobzirni Madjar! O, predragocena duša slovenskega naroda! Kako visoko bi se dala dvigniti, kako silna bi lahko postala, a ugrabila te je, mori te internacionalni, vdinajoči se klerikalizem, gospostva žejni Nemec in lokavi Lah!

Mar je učiteljstvo zato nabrusilo uma svetle meče narodu, da bi se z njimi narod moral? Kako so zarjaveli ti sovražniki našega naroda ob sankciji novega šolskega zakona! Kakšen strah jih je spreletaval ob misli, da lahko postane slovenski narod krepak jez proti navalu klerikalizmu, germanizmu in laštva! Njih slutnje so se v Čehih skoraj popolnoma uresničile, a pri Slovencih? . . . To po učiteljstvu za se-tev pripravljeno duševno polje naroda je postalo po veliki večini domena narodovih kvarljivcev in sovražnikov, ki more narodu zdravo dušo s sofisticnim, strankarsko tendencioznim, plitvim, nestrpljivim, lažnim in srednjeveško navdahnjenim časopisjem in s književnimi družbami. To kvarljivo slovo je povzročilo mnogo gorja med narodom! Vedno redkejši postajajo oni možje stare korenine, polni ponosa na svojo moško čast in čast svoje hiše. Laž in prevara, svetohlinstvo in neodkritosrčnost, vihravost in nezanesljivost, neznačajnost in nemoralnost, to so lastnosti, ki čimdalje bolj prevevajo narodovo dušo. Imel sem deklo iz hribske koče, v kateri so čitali poleg Mohorskih knjig še klerikalni tehnik, ki so ga dobivali zastoni od kaplana. (Skład za obmeje Slovence!) Bila je Marijina devica, članica dekliške zveze ter najmarljivejša obiskovalka vseh cerkvenih prireditev. Nekoč jo zalotim pri prestopku, in kaj mi na moj očitek odgovori? »Saj pojdem v soboto k izpovedi!« To je morala!

Ali kje so ostali ljubitelji jasne narodove duše, pravi rodoljubi, ko se jim je odpiralo od učiteljstva pripravljeno polje narodove duše? Deloma so verovali volkovom v ovčiji obleki ter iz optimizma, ljube sloge, lahkovernosti itd. podpirali s

peresom in denarjem institucije, ki so baš v novejšem času pokazale svoje pravo lice, deloma so razkropljeni in razcepljeni orali vsak po svoje malo njivico in še ta je rodila več plevla nego klenega zrna, ker je sovražnik tudi tukaj posejal ljulike. In še to njihovo delo je bilo v prid večini le inteligentnejšim slojem naroda, preprosti človek je le malo imel haska od napredne narodne literature. S kako skrbnostjo in natančnostjo so vedeli sovražniki vsakega duševnega napredka v narodu zabranjevati vsak še tako nedolžen proizvod, ki ni imel signature katoliške tiskarne, naj ilustrira sledeči primer: Bilo je še za »narodne sloge« na Štajerskem in liberalnega režima na Kranjskem. V nekem bralnem društvu ob jezikovni meji je tajnik predlagal na odborovi seji naročitev »Kmetovalca«. Kaplan je to preprečil z besedami: »Bog ne daj! »Kmetovalec« je Tavčarjev gnoj!« — Takšna je bila ta sloga!

Ako hočemo torej dvigniti narod, ga je treba založiti z najboljšim, a ceninim leposlovnim, kmetijskim, obrtniškim, socialnim, vzgojevalnim in po potrebi tudi drugim slovom. Ne čakajmo več, da se nam ves narod demoralizira! Ohranimo, kar je še dobrega, in izkušajmo tudi med sovražnikov plevel posejati rumene pšenice! Naj si bo sedaj slovenski naprednjak, narodnjak, socialist, radikalec ali socialni demokrat, vsak mora priteči na pomoč, da se narod čimprej reši duševne tmine. Zato je pa neobhodno potrebno, da preskrbimo preprostemu narodu vsako leto književni dar, iz katerega črpaj v dolgih zimskih večerih zdrave in tečne hrane. Ako se vsi slovenski protiklerikalni elementi združijo v skupno delo za razširjanje takšnega tiska, doživimo lepe uspehe ne le glede števila odjemalcev, ampak tudi z ozirom na narodov značaj, njegovo eksistenčno moč in bojno silo napram germanstvu in laštvi.

Predragi tovariš! Prepričan sem, da soglašas s predstojecimi izvajanjem. Jako bi me pa tudi veselilo, ako bi bil moj sledeči predlog všeč ne le Tebi, ampak vsej napredni javnosti.

Po mojem mnenju bi bilo neoportuno ustanavljati novo književno društvo, zakaj pri nas Slovencih se dozdevno vendar preveč tiska. Koliko dobrih literarnih proizvodov leži pri založnikih, v knjigarnah in literarnih društvih, a odjemalcev ni. Smo pač siromaki mi Slovenci! Novo literarno društvo bi pa utegnili tudi škodovati že obstoječim, kar nikakor ni naša namera. Tudi bi se imelo boriti — vsaj prva leta — s finančnimi težkočami, kar stvari ne bi bilo v prid.

Nasprotno pa tudi ne bi kazalo kate-rega izmed že obstoječih literarnih društev, oziroma založb preurejevati v našem smislu. Vsako ima svoj program in vsako izpolnjuje gotovo kulturno in narodno nalogo. Ne moremo si misliti, da bi Slovenska Matica ali Socialna Matica ali Šolska Matica ali Narodna knjigarna ali Narodna založba ali Ilustrovani Tehnik itd. izpremenili svoj delokrog. Vsekakor bi pa bilo mogoče, da osnujejo vse svoje književne institucije v zvezo v svrhu izdajanja cenega poljudnega književnega daru za preprosto ljudstvo. Iz književnega daru, ki ga podaja vsaka slovenska književna institucija svojim članom, oziroma naročnikom, se dá izbrati lepo število knjig, ki so dostopne tudi duši manj naobražene- nega Slovence in te bi tvorile književni dar po 2 K. Ako se jih že par tisoč več tiska, to ne stane toliko, a narod dobi

zdravo duševno hrano. Na koledar se pri tem ne bi smelo pozabiti.

Veselilo me bo, predragi tovariš, ako pripomorem s svojimi izvajanjem do realizacije misli, ki jo je izprožilo naše stanovsko glasilo.

Vse za povzdigo slovenskega dela našega milega jugoslovanskega naroda!

Pošilja Ti iskrene pozdrave

Tvoj Optimist.

Opomba uredništva: Ta predlog nam je všeč. Stvar prizadetih društev in činite- ljev je, da ga izkušajo čimprej ude- stiliti!

Petstoletnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod v slovenskem jeziku in sedanje slov. učiteljstvo.

Podava R. K.

(Dalje.)

Treba nam je ojačiti in povzdigniti slovensko zavednost ter organizirati delo za pravice slovenskega jezika:

I. Vsakdo sam pri sebi.

Začeti pri drugih, a sebe glede narodne zavednosti puščati v nemar, bi se reklo začeti graditi hišo na slemenu namesto na temelju, reklo bi se delati le v besedi ter spravljati na površje vprašanje: »Zakaj pa sam tako ne ravnaš?« Pregovor: »Besede mičejo, zgledi vlečejo ostane vedno in povsod istinit.

Prvi začetek dela za povišanje narodne zavednosti pri samem sebi je spoznanje. Ako si spoznal, da si slovenskega, oziroma slovenskega rodu, potem se moraš tudi zavedati, da v današnjih časih nikakor ne zadostuje samo tako misliti, temveč da je za vsakogar in za narod neobhodno potrebno, svojo narodnost javno priznavati ter v dejanju kazati. V tem razmišljanju te naj okolnost, da ti oče, oziroma mati ni bila morda Slovenka, nič ne moti; zakaj oče in mati ne odločujeta vedno sama o narodnosti. Tu pride čisto v poštev še kraj rojstva. N. pr. na Slovensko priseljeni Nemec poroči v Laškem trgu Slovenko. Otroci so slovenskega rodu; ker je Laški trg del slovenske domovine ter se mora očetova družina v smislu slovenskega prisvajanja (asimilacije) iz zemljepisnega in posestnega stanja šteti med Slovence. Istotako odločuje v tem smislu tudi naše zgodovinsko narodno pravo, n. pr. Slovenec oče, stanujoč v Gradcu, ti je iz narodne nezavednosti tam poročil »Nemko«. Obiskoval si tamkajšnje nemške šole, slovensko znaš le za silo, morebiti sploh ničesar in vendar spadaš k slovenski narodnosti. Gradec je namreč mesto po večini iz ponemčenega prebivalstva, je mesto slovenskega izvora (graditi, grad, gradec, krajše z nemškim pravopisom Graz). Tu se je več stoletij proti slovenskemu narodnemu pravu vršilo prisvajanje Slovencev za Nemce, zaradi česar ti je brzkone mamica ponemčena Slovenka. Zgodovina nas uči, da je Slovenstvo nekdaj segalo do Dunaja in da je bilo združeno s severnimi Slovani. To nam dokazuje današnje z nemškim pravopisom pisano ime Wien, ki je nastalo iz imena Vendi ali Vindi = Slovenci, odtod polatinjeno ime Vindobona in mnogo drugih krajevnih

imen slovenskega izvora, n. pr. Glognitz = Glognica, Semering = Smernik, Mixnitz = Mišnica itd. ter mnogo še sedaj obstoječih slovenskih otokov na Nižjem Avstrijskem.

Tudi tvoje morebiti nemško ime ni vselej merodajno. Ob novo ukazanim popisovanju ljudstva za cesarja Josipa II., ki je bil znan centralist in ponemčevalec, so nezavedni duhovniki in graščinski uradniki premnogo naših ljudi zapisali z nemškimi priimki, oziroma z nemškim pravopisom. Saj je že poročevalec dvorne pisarne baron Gebler svetoval cesarici Mariji Tereziji, rekoč: »Država mora polagoma zato skrbeti, da postane en narod. Vem, da je treba za to celih in pol stoletij in da mora biti čim najmanjše sile. Toda država živi večno in preko vseh človeških dob. Po tem razgledu, ne pa za svojo kratko življenje, mora vladar in državni služabnik misliti in delovati.« Po teh krivih nazorih se je torej delalo že za Marije Terezije na ponemčevanje; zato ni čudo, če so ob naši nezavednosti mnogo naših priimkov ponemčili.

Če ima torej tvoj priimek slovenski, oziroma slovenski pomen, je to nezmotljiv dokaz, da te je takratni duhovnik, oziroma graščinski uradnik zapisal po takratnem tvojem pravem ljudskem nazivanju, da si torej Slovenec ali Slovan. Ako imaš tuje ime, je dvoje mogoče, namreč a) dotični duhovnik, oziroma graščinski uradnik te po Geblerjevih nazorih ni zapisal niti po tvojem značaju niti po tvojem ljudskem, t. j. slovenskem nazivanju, temveč po svojem naziranju, n. pr. ker si stanoval na griču Humu ali tudi Kumu, ti je dal priimek Kumberger, tako so nastali na Slovenskem Krambergerji, Baumkirherji, Steinbrenerji, Weinbergerji, Baumani itd. Če si znal dobro rajtati, te je zapisal za Reiterja, če si bil v grajski službi več časa zaposlen, pi postal Schafer, iz česar je postal potem tudi poslovenjen zmanjševalni priimek Šafarič itd. itd., b) ali pa si res izhajal od daleč iz kake ponemčene družine. Nemško ime torej ni nepobitni dokaz tvojega nemštva. Celo priimek Deutschmann ni dokaz nemškega pokolenja. V Slovenskih Goricah poznam več slovenskih družin s priimkom Tajčman ali tudi Dajčman. Narod jih je tako nazival, ker so njihovi predniki hodili v bližnje nemške pokrajine kupčevat. Na Slovenskem je mnogo Rajhov, teh ne smeš pisati z nemškim pravopisom »Reich«, temveč s slovenskim pomenom Rajh, sicer postane Geblerjev in Josipov centralist in ponemčevalec v službi nemškega prisvajanja. V službi nemškega prisvajanja je bil tudi pokojni okrajni šolski nadzornik Vipavčan Blaž Ambrožič, on je bil od učiteljstva naravnost zahteval, naj se na slovenskih šolah nemški priimki pišejo z nemškim pravopisom, dasi v to ni bil najmanj upravičen, a je to storil v smislu svojega odpadništva. Zavedni učitelji se mu seveda niso uklonili. Iz svojega nemškega ali ponemčenega priimka torej ne smeš sklepati na nemško pokolenje, temveč se oziraj vedno na znotranjo raznarodujočo politiko naše države, na nemško prisvajanje na škodo slovenstva, na zemljepisno, t. j. posestno, in na zgodovinsko narodno pravo. Tudi narod je celota, ki ne sme izginiti, temveč naj obstoji vedno ali v eni, oziroma v več državah, a vselej z njimi vzporedno, ter je dolžnost države, dati vsakemu narodu pogoje za njegov obstoj in razvoj.

Spoznanju naj slede dejanja!

Če si torej spoznal, da si slovenskega rodu, tedaj se moraš tudi v dejanju kazati Slovenca,

1. Ako se ti priimek konča na er, je to pravopisna in slovniška zmot. Slovenski jezik nima sklonila er, temveč le ar. Piši torej odslej Gračnar, ne Gračner, Kolar, ne Koler, Kumbergar, ne Kumberger, Alič ne Allitsch, Almar ne Almer, Ambrož ne Ambrosch, Bart ne Barth, Benigar ne Beniger, Borar ne Bohrer, Štajarski ne Štajerski itd. Okolnost, da si v krstnem listu pisan s tujim pravopisom, te naj ne zadržuje, se v slovenskem smislu pravilno podpisati, zlasti ker veš, da pohaja kriva pisava iz pomembnejšega Josipovega popisovanja ter imaš v smislu določb člena XIX. državnega osnovnega zakona z dne 21. XII. l. 1867. nedotakljivo pravico svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti. Ime in priimek sta del narodnosti. Ako bi ti katera oblast nasprotovala, tedaj vložijo prošnjo na c. kr. namestniku, sklicujoč se na ravnokar imenovan zakon, na svojo narodnost ter na slovenski pravopis, oziroma na pačenje s tujkami. Tvoja osebnost (individualnost) naj ne služi nikdar več tuji narodnosti!

2. Svojemu židovskemu, grškemu, oz. latinskemu krstnemu imenu dajmo — če le mogoče — slovenski izraz. Ne bodimo torej več Jakob, Mihael, Anhalja, temveč Radoslav, Miloš, Ljuboslava itd. To ravnanje utemeljuje s tem, da mi nismo ne židje ne Grki in tudi ne Latinci, temveč smo Slovenci in Slovani, torej gojimo le slovenska, oziroma slovanska imena. S tujimi krstnimi imeni si pačimo svojo narodnost ter se po njih usiljujemo tujim narodom, kakor da bi se jim ponujali, naj nas vsaj imenoma prisvojijo. Raba slovenskih krstnih imen ustreza tudi stremljenju po očiščenju slovenskega jezika tujk.

3. Potrudimo se, govoriti slovenski jezik pravilno, pri tem se oziramo vedno na jezik najbližjih naših bratov Hrvatov in Srbov. Dognano je, da smo Slovenci, Hrvati, Srbi in Bolgari eden jugoslovanski narod, le negovanje (kult) posameznih narečij je ustvarilo razlike med temi jeziki. Najmanjše razlike odpravimo takoj. Ne govorimo i ne pišimo več »v šoli« temveč »u šoli«, »uzkrisiti«, mesto »vzkristi«, »ustati« mesto »vstati«, naš v je namreč poluglasni u, Hrvati i Srbi ne poznajo v, temveč le u, nadalje govorimo i pišimo njegovej sestrini mesto njegovi, s tem se približamo hrvatskemu i srbskemu »njegovej« (sestri). Prosimo i zahtevajmo, naj začne tudi uredništva naših časopisov i pisatelji knjig ustrežati tej skupnosti jugoslovanskih jezikov. Proč s slovenskim separatizmom, koji nas od jugoslovanskih jezikov oddaljuje! Jaz stremim že več časa tej skupnosti, a neusmiljeno, menda nevede separatizem goječo uredništvo »Uč. Tov.« mi črta vse moje u, ej, i, broj itd., da sem tudi jaz videti ozkosrčen slovenski separatist = posebnec.*)

4. Ne naročajmo si nobenih tujih časopisov in knjig. Izjema naj bo dovoljena le v onih slučajih, v katerih ni dobiti strokovnih časopisov, oziroma knjig niti v slovenskem niti v hrvatskem jeziku. Slovenski učitelj naročnik n. pr. Tagespošte, oziroma Pedagog. Zeitschrift podpira v dejanju tujo književnost dotične zneske bi lahko naklonil slovenski književnosti, ki se pritožuje nad počim številom naročnikov. Izgovor, da priobči n. pr. Tagespošta najmanje en dan prej sklepe deželnih štajerskih korporacij, ni resno utemeljen; zakaj naša radovednost vendar ne sme biti na kvar razvoju slovenske književnosti in kulturnega napredka narodovega.

5. Izločujmo iz svojega jezika vse nepotrebne tuje izraze ter jih nadomeščajmo s svojimi domačini, n. pr. ne asanacija, temveč ozdravljenje, ne masa, temveč množica, ne adresa, temveč naslov

*) Res je, da vse to črtamo in bomo črtali, oziroma popravljali tudi vbodoče, dokler nas naši jezikoslovci ne uverijo o pravilnosti in potrebi Knafličevih nazorov. Za sedaj se hočemo še držati Levčevega pravopisa, kakor so ga ugotovili naše časopisje in naši jezikoslovci. Tisti u, i in ej so tako malenkostni pripomočki k našemu kulturnemu in jezikovnemu zbližanju, da nam z njimi res ne kaže »pohrvatiti« našega jezika. Pa tudi praktično to ni za naš list. Mi in naši staveci delamo hitro in točno, zato nimamo časa paziti na novotarijo. To je stvar v to poklicanih faktorjev in listov, ki se ukvarjajo z jezikoslovjem. Kadar ti doženejo, da moramo Slovenci s predlogi, končnicami in vezniki služiti združenju Jugoslovanov, bomo tudi mi od svoje strani storili svojo dolžnost. Dotlej pa bomo pisali svoj list v pravilni slovenščini. V današnjem članku smo pustili nekorigiran samo ta odstavek; ako smo popravili ostali rokopis, nas seveda nič ne boli očitek »ozkosrčnega slovenskega separatizma«, kakor se nam zaradi ujev, ejev, ijev in broja tovariš pisatelja ne zdi nič iskrenejši Slovenec, nego se čutimo Slovence mi. Ako nam hoče vbodoče prihraniti delo, naj uvaža naše trmoglavo!

Uredn.

itd. tuje izraze rabimo le tam, kjer nimamo svojih, n. pr. discipliniranje, milje itd.

6. Vsaka učna oseba bodi član katerega učiteljskega društva. Ob letošnjem zborovanju štajerske Zveze se je doznanlo, da je slovenskega učiteljstva neorganiziranega 28%, t. j. skoraj ena tretjina, nemškega pa le 11%, torej smo v stanovski zavednosti zaostali za njim za 17%. Za koliko odstotkov smo zadaj za nemškimi v narodni zavednosti, o tem ni nobene razporednosti; zakaj s to zadevo se ne peča na Slovenskem nihče, splošno pa se lahko trdi, da kdor ni stanovsko zaveden, menda tudi ni narodno zaveden. Letošnja 500letnica zadnjega ustoličenja koroških vojvod nam bodi glasen klic: Vsi na krov! Naš stan in narod potrebuje naša pomoč!

7. Ali razmišljaš kaj o našem obrambnem delu? Ali sodeluješ pri njem z besedo, peresom, z doneski? O, nikar ne misli, to ni naša dolžnost, bodo že drugi brez mene opravili. To je dolžnost vsakega stanu, vsakega človeka. Na en ali drug način si dolžan sodelovati, narodova potreba to zahteva. Dohodki Ciril-Metodove družbe se krčijo, da je treba načeti glavnic. Bodi med drugimi tudi plačujoč naročnik v Ljubljani izhajajočega lista »Slovenski Branik«, stane na leto samo 3 K, iz njega črpaš pravno moč, izpodbudbo in pogum za delo, da se ob znani 500letnici zajezi na Slovenskem silni naval pomembnejših in poitalijančevanja. Glej, na severu se nam meja krči vedno dalje proti jugu! Mal položaj dar, domu na oltar!

8. Pojdi vase, razmišljaj, kako izvršuješ svoje narodne dolžnosti in pravice! Ali sem danes govoril vedno pravilno? Ali sem s svojim govorjenjem uplival izobraževalno na svojo okolico. Ali sem v družbi branil slovensko misel in čuvstvo? Ali sem v šoli vzgajal in poučeval v smislu določb § 71. stalnega šolskega in učnega reda tako, da sem zbujal v učencih ljubezen do slovenske narodnosti? Ali sem, sestavljajoč razdelitev učnih ur, pustil slovenskemu jeziku ves predpisani broj učnih ur, za nemščino pa sem odvezl dotične ure risanju, telovadbi, oziroma drugim manj važnim predmetom. Za nas je slovenščina najvažnejši učni predmet, ki ne sme biti v ničemer prikrajšan. Ali sem dal danes, govoreč z g. okrajnim šolskim nadzornikom, slovenskemu jeziku prednost pred nemščino? Ko me pride nadzorovat g. deželni šolski nadzornik, ga hočem nagovoriti samo slovensko, a če me povpraša, čemu ne govorim nemško, mu hočem lepo odgovoriti: »Nemščino spoštujem, slovenščino pa ljubim; zato bi ji rad izkazal ljubezen in čast govoriti z vami v svojem jeziku.«

Glej, ljuba sestra in brat v poklicu, razmišljanje vpliva blažilno na čuvstvo in mišljenje človekovo, ono ti pove, kaj je bilo prav in kaj ni bilo v redu. Razmišljajmo torej vsi, zlasti se mu posvetimo letos ob 500letnici zadnjega ustoličenja koroških vojvod, s tem bo storjen začetek novega prepoda našega naroda k lepši prihodnosti. (Dalje.)

Kakšne dobrote uživa učiteljstvo na Goriškem!

C. kr. okrajni šolski svet za goriško okolico je uvidel, da je nemogoče izhajati učiteljstvu ob tako mizerni plači in ob taki draginji, zato se ga je on spomnil na svoji seji ter mu blagodušno naklonil draginjsko doklado za leto 1914.

Prejelo je: 41 učiteljev po 20 K, 41 učiteljev po 40, 23 učiteljev po 50 K, 30 učiteljic po 20 K, 25 učiteljic po 30 in 1 učiteljica 40 K.

Učiteljstvo je res lahko hvaležno za ta velikodušni dar in lahko z veliko vneto in navdušenostjo izpolnjuje in prenaša težave svojega stanu.

Tako plačujejo v solnčni Goriški toliko opevane pionirje naroda! Difficile est satiram non scribere! Vsakemu hlapcu in vsaki dekli se dandanes že boljše godi!

DRAG. HUMEK:

Službeni red (pragmatika) za učitelje obrtno-nadaljevalnih šol.

(Dalje.)

2. del. O pravicah in dolžnostih voditeljev in učiteljev.

§ 11. Šolski voditelj zastopa šolo, posreduje v obveščanju s predstojnimi oblastmi in hrani uradni pečat. Če je zadržan, ga nadomešča učitelj, ki je v službi najstarejši, toliko časa, da poveri šol. odbor nadomestitev komu drugemu, ki je potrjen v šolski službi. Da pospeši reden šolski obisk, mora obveščati šolski voditelj z

mojstri; zaradi vzgojne naloge, ki jo ima šola, naj obvešča tudi z roditelji.

§ 12. Vsaka o. n. š. mora imeti nastopne uradne spise: matico, inventar, vložni zapisnik, kataloge, razrednice in imenik knjig, če ima šola knjižnico za učence ali učitelje. Katalog vodi razrednik. V razrednice zapisujejo za svoje predmete učitelji, ki so zaposleni v razredih. Prisotnost učencev je nadzorovati, morebitne zamude in odsotnosti pa zapisati. Vse druge spise vodi voditelj, ki je posebno odgovoren za natančno vodstvo matice in šol. inventarja.

§ 13. Voditelj sklicuje in vodi učiteljske konference in pazi na to, da se izvedejo vsi sklepi konferenc. On določa hišni red in pazi na natančno ravnanje po zakonitih določbah in odlokih, skrbi, da so dosledno upoštevati predpisi o zdravstvu v šoli in da odgovarjajo predmeti šolskega inventarja in šolska oprava svojemu namenu in zdravstvenim določbam.

§ 14. V pričetku šolskega leta razdeli voditelj učne stroke in sestavi urnik. Pri tem naj upošteva upravičene želje učiteljskega, če te niso v kvar učnemu ustroju. Voditelj naj posebno gleda na to, da poučujejo posamezniki v okviru svoje učne usposobljenosti, in da jim prisodi le toliko ur, kolikor jih je odmerjenih v dekretu (§ 8). Razdelitev učnih strok in urnik, ki se je o njem posvetovalo učiteljstvo na konferenci, je poslati nadzorniku, da ga potrdi.

§ 15. Šolski voditelj skrbi, da se vrši pouk po predpisanem učnem načrtu in po enotnih načelih, ki so bila ugotovljena na učiteljski konferenci. Obenem ima pravico posežati pouk pri učiteljih, ki delujejo na šoli, ne sme pa pred učenci izrekati graje ali se vtiikati v pouk. Dan hospitacije naj označi v razrednici.

§ 16. Šolski voditelj bodi med poukom po možnosti v šolskem poslopju; pazi naj, da vrši šola nalogo vzgoje in pouka.

§ 17. Učila in knjižnico, ki jo morebiti ima šola, lahko nadzira ta ali oni učitelj, ki je v to določen. Vrhovno nadzorstvo ima pa vedno voditelj (§§ 12. in 13).

§ 18. Če šolski voditelj ob velikih počitnicah ni stalno v šolskem kraju, naj naznani ob pričetku počitnic naslov svojega morebitnega bivališča šolskemu odboru in nadzorniku, da mu je lahko dostaviti uradne spise, ki dohajajo na šolo.

§ 19. Učiteljstvo, ki deluje na o. n. š., je dolžno vršiti zakone in predpise in se ravnati po ukazih šolskih oblasti in šolskih nadzorovalcev. S složnim skupnim delom naj utrdi v ljudstvu zaupanje do šole.

§ 20. Na o. n. š. se ravna službena stopnja posameznih učiteljev iste vrste po številu službenih let. Službena leta je šteti od dneva, ko je nastopil učitelj začasno službovanje. Pri enakem številu službenih let ima prednost starejši učitelj.

§ 21. Učiteljstvo naj vzgaja vajence na pravno-verski podlagi. Navaja naj jih, da spoštujejo cesarja in najvišjo cesarsko rodovino, zakon in družabni red. Z vajenci naj ravna učiteljstvo blagovoljno in naj pravično sodi njih delo, da se zbudi med učiteljem in učencem zaupanje, ki brez njega ni pravih uspehov pri pouku. Obveščanje šole z mojstri, pa tudi obveščanje šole z roditelji bodi zaupanja polno skupno delovanje, ki teži za tem, da vzgoji dober obrtni naraščaj.

§ 22. Učiteljstvo je dolžno, da se točno ravna po času, ki je odmerjen pouku in da izvede vse konferenčne sklepe.

§ 23. Vsak učitelj je tudi dolžan prevzeti posle razrednika, gospodarja ali knjižničarja, če je na vrsti, je dolžan pisati zapisnik učiteljske konference in pomagati voditelju pri vpisovanju. Razrednik piše izpričevala in pomaga pri nadzorovanju šolskega obiska s tem, da pravočasno izda pismene opomine mojstrom.

§ 24. Razen v slučajih, ki so navedeni v 2. odstavku pričujočega paragrafa, je zagotovljena potrjenim učiteljem pravica do odmeritve tolikoga števila ur in prejemkov, kolikor jih je navedenih v dekretu (§ 8). Enostranska izprememba te določbe ni dopustna.

Če se mora zaradi opustitve kakega razreda ali vse šole, ali zaradi izpremembe predpisanega učnega načrta odpustiti začasni ali v službi potrjeni učitelj, ali če izgubi isti zaradi tega nekaj ur, mora šol. odbor ohraniti dotičnega učitelja v evidenci, da ga zopet nastavi, oziroma uporabi na drugem mestu z istim številom ur.

§ 25. Vsi učitelji se morajo ukloniti izpremembi, ki je bila uvedena iz službenih ozirnov (menjava učnega predmeta, premeščanje i. p.), vendar pa ne smejo biti potrjeni učitelji s tem prikrajšani (§ 24).

§ 26. Z ozirom na učitelje po poklicu, ki so potrjeni kot učitelji na o. n. š., pa se zaradi svoje glavne službe preselejo v kraj, ki ima tudi o. n. š., mora ondodni šolski odbor o. n. š. gledati na to, da jih zopet nastavi v upoštevanjem dosežanih službenih let.

§ 27. Kdor se prostovoljno odpove službi ali jo samovoljno zapusti, izgubi vse pravice, ki izvirajo iz službene pogodbe, ki se neha. Vse eno pa je tak učitelj še lahko disciplinarno kaznovan zaradi prestopka, ki ga je storil pred odpovedjo ali zapustitvijo službe. (Dalje.)

Vabilo

k

proslavi 40letnice

„Savinjskega učiteljskega društva“ na Vranskem v nedeljo dne 28. t. m.

A. Slavnostno zborovanje v šoli ob 11. uri.
B. Banket ob 1. uri v salonu g. Košenine.
C. Koncert ob 8. uri zvečer.

Vzpored koncerta:

1. F. Juvanec: Na goro. Mešani zbor.
2. E. Adamič: Fantu. Mešani zbor.
3. a) Fr. Drdla: Romanca. Solo za gosli s spremljevanjem klavirja, igra A. Nerat.
b) Sarasate Pablo de Ch. Gounod: Faust. Solo za gosli s spremljevanjem klavirja, igra A. Nerat.
4. Dr. A. Schwab: Se ena . . . Mešani zbor.
5. a) Fr. Liszt: Ernani. Svira na klavirju M. Kokotova.
b) Fr. Liszt: Valse Impromptu. Svira na klavirju M. Kokotova.
6. E. Adamič: Na vrtu. Mešani zbor.
7. Dr. A. Schwab: Večer na morju. Moški zbor.
8. a) E. Adamič: Planinec. Poje baritonist Branko Zemljčič.
b) Dr. B. Ipavec: Romanca iz operete „Ptičnik“. Poje baritonist Branko Zemljčič.
9. A. Andel: Igra kolo . . . Mešani zbor.

Cene prostorov: Od 1. do 3. vrste 2 K; od 4. do 6. vrste 1 K 40 vin; od 7. do 10. vrste 1 K; stojišče 40 vin.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega je zborovalo dne 14. maja t. l. na Rakeku. Udeležba je bila nad vse pričakovanje lepa. Tudi tovarišice so bile častno zastopane.

Predsednik tovariš Punčuh je pozdravil obilo zbrane zborovalce, omenil, da je od lanskega društvenega običnega zbora preminula tovarišica Fr. Valenčičeva ter pozval zborovalce, da se v znak sožalja dvignejo s svojih sedežev. — Prešlo se je takoj nato k dnevnemu redu in razpravljalo o načrtu za poslovni red Zaveze. Vnela se je pri vsaki točki omenjenega načrta prav živahna debata, kar je dokaz, kako pazno zasleduje učiteljstvo našega okraja razvoj centralne organizacije. Sklene se priporočati delegaciji, da potrdi načrt za poslovni red z nekaterimi izpremembami.

Glede sanacije stanovskih listov so bili sledeči predlogi sprejeti:

1. Na »Zvonček« bodi naročena vsaka šola. Tovariši in tovarišice naj zanj agitirajo pri boljše situiranih slovenskih rodovinah, da »Zvonček« naroče za svoje otroke. Na ta način bi se lahko ob majhnem trudu doseglo 2000 naročnikov.

2. »Popotnika« imej vsaka šola in vsak pripadnik naše organizacije, ki mu je količjak mogoče. Na večrazrednicah naj (če drugače ni mogoče) vse učiteljstvo naroči po en skupni izvod ter plača naročnino v enakih delih.

3. Ako se sprejme v načrtu za »Poslovni red« člen V., točka a), bo imel vsak član in članica naše organizacije »Učit. Tovariša«. Poleg tega naj pa bodo tudi Čitalnice in Bralna društva, ki so jim učitelji in učiteljice člani, naročena na naše glasilo. Istotako morajo imeti naše glasilo vsi lokali, ki zahaja vanje učiteljstvo, a naročnina naj se naprej redno plačuje, pa bo »Učit. Tovariš« hipoma postavljen na trdne materialne noge.

4. Za vse tri liste je treba živahne in vztrajne agitacije od moža do moža, od žene do žene.

Prišel je nato na vrsto referat tov. Škofa, ki ga pozneje priobčimo dobesedno.

Iz tajnikovega poročila posnemamo: Društvo šteje 34 članov. Odbor je imel v pretečenem poslovnem letu dve seji, v katerih so se razpravljale razne društvene in stanovske zadeve.

Blagajniško poročilo izkazuje 95 K 42 vin. preostanka.

Pregledovalca računov, tovarišica L. Kosova in tov. Fr. Škof, izjavita, da sta našla račune v redu.

Z vzklikom se je izvolil zopet stari odbor.

Ker nam je voliti letos enega namestnika članom v c. kr. okrajni šolski svet, se sklene priporočati kot kandidata tov. ravnatelja Turka. Brzojavno je pozdravil zborovanje tov. E. Gangl iz Idrije.

Ker je zborovanje trajalo skoro do noči, je moral izlet v prijazni Skočjan, žal, izostati.